

ball de testimoniatge exemplar sobre un dels més grans i persistents portaavions de l'anticatalanisme del segle. Però potser l'autor hauria pogut dur més lluny les possibilitats interpretatives del material que ell mateix havia extret de la pedrera. Penso, per exemple, sense sortir de les recerques recents de l'autor, que el tempo lent d'un estudi monogràfic, com ara la seva exhaustiva tesi sobre el *Diari Català*, permet un aprofundiment qualitativament superior. Podem esperar que el mateix Josep Maria Figueres pugui ampliar aquesta exploració encetada per l'ABC —no hi havia pas lloc millor per on començar-la— per altres publicacions. Estic convençut que, llavors, amb materials més

variats i potser amb un tempo més lent d'execució, Figueres ens descobriria algunes de les secretes raons que ens converteixen en una comunitat nacional curiosament propensa a esdevenir coartada expiatòria de les més baixes passions i els més miserables deliris de Sepharad.

Finalment, cal recordar que aquest llibre parteix d'una recerca de l'autor efectuada en el marc del Centre d'Història Contemporània de Catalunya; que conté un pròleg de Joaquim Ferrer: «Les guspires d'un immens error»; i, sobretot, que va obtenir el premi d'assaig Rovira i Virgili en la seva setena edició, corresponent a 1996.

Joan Manuel Tresserras

BERRIO, Jordi (dir.)

Un segle de recerca sobre comunicació a Catalunya

Bellaterra. Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions, 1997

Aquest llibre respon a una necessitat marcada per l'objectiu de la investigació que hi ha al darrere: donar compte de la recerca sobre comunicació a Catalunya i situar exactament l'estat de la qüestió, tot reconeixent que si avui hom pot parlar d'una certa producció sobre mitjans de comunicació hem d'anar inevitablement a trobar-ne els fonaments històrics i ideològics.

Per aquesta raó, el director de la investigació, Jordi Berrio, situa en la introducció l'espai on es mou el present estudi: d'una banda, com dèiem, donar compte dels treballs que s'han dut a terme a Catalunya dins el camp de la comunicació de massa. D'altra banda, recórrer —fent un balanç crític— l'intens camí recorregut per persones o grups des dels inicis fins als nostres dies en aquest terreny i marcar-ne etapes històriques i/o científiques.

L'àmbit dels estudis de comunicació de massa és ampli. Voler abastar el conjunt del que s'ha fet, tot i que les condi-

cions històriques i socials del nostre país han constrenyit bastant les dimensions, podria convertir-se en una investigació si no impossible, almenys difícil d'estructurar. Tot conjurant aquest perill, el director de la publicació expressa a la introducció els propòsits, la justificació de la divisió en parts i les raons de la desigualtat en els tractaments, quant a extensió o profunditat crítica, dels diferents capítols. Tanmateix, el desequilibri entre les parts, no només pel que respecta a l'extensió, sinó sobretot al tractament, és —creiem— el punt fluix d'aquest valuós estudi.

Aquest estudi s'ha centrat —i els capítols en què està dividit el llibre segueixen aquest propòsit— en treballs d'història (els capítols I, II, III i VI: a càrrec de Jordi Berrio els cap. I i VI, i de Josep Lluís Gómez Mompart i Joan Manuel Tresserras els capítols II i III); sobre estructura (el capítol IV a càrrec de Maria Corominas) i sobre teoria (el capítol V, a càrrec de Jordi Berrio i de Lluís Badia). I és en aquesta subdivisió on trobem una cer-

ta incongruència: si bé el director de la investigació ens diu a la introducció que «l'extensió en ella mateixa no ho diu tot sobre la importància del tema», també ens explica que «la recerca sobre estructura i polítiques de comunicació ha tingut a Catalunya una importància molt gran, com a mínim tan gran com la que pugui tenir la destinada a la teoria». L'excusa, doncs, de ser temes de característiques diferents —teoria i estructura— no ens priva de constatar una certa manca de reflexió crítica, que contradiu l'anunciada rellevància atorgada al tema d'estructura. Més encara si ho comparem amb l'estudi profund i exhaustiu —vol-dria remarcar l'anàlisi crítica i comparativa d'obres d'autors contemporanis, la qual cosa suposa no només un treball certament difícil, sinó també compromès— realitzat tan pel que fa a l'apartat d'història com al de teoria.

És evident que la història dels estudis sobre comunicació a casa nostra, si bé comença fa més de cent anys, l'impuls, podríem dir-ne científic, no el rep fins als últims vint anys, que són també els anys de democràcia i sobretot els anys de constitució dels estudis universitaris de Periodisme, amb una recerca formulada des de la universitat i la formació d'investigadors que incorporen les tendències i les teories modernes en la seva pràctica. Aquest estudi s'encarrega de palesar l'esforç continu de dues o tres generacions d'investigadors per posar-se al dia partint d'unes condicions difícils.

La descripció i, com és el cas d'aquest treball, l'estudi del sistema comunicatiu, suposa un tipus d'anàlisi transversal, que incorpora gairebé tot el que habitualment entenem per cultura, des de la llengua fins als continguts, incloses les diferents maneres d'elaborar-la. Aquesta és una de les raons

que fan d'aquest llibre no només un document útil, sinó també una aportació imprescindible en el propi àmbit de la investigació.

Rest a una qüestió: si el nostre fos un país en el qual els esforços fonamentals estiguessin orientats a construir estructuralment i no crear obres monumentals, aquesta recerca, aquests grups d'investigadors serien el reflex d'una profunda tasca universitària, tant pel que fa a la recerca com a la docència. Però no ens enganyem, la universitat catalana —i l'espanyola— es troba ben lluny d'aquesta exemplaritat. Ens hauríem de preguntar, doncs, si es tracta també, en aquest àmbit de la cultura, de construir un edifici sense els fonaments suficients o bé —i, coneixent alguns dels responsables d'aquest continu i pertinaç esforç, m'inclino per aquesta segona opció— si no és una mostra més del voluntarisme que també ens caracteritza.

Tanmateix, no em sembla gens aventurat pronosticar que aquest llibre esdevindrà una eina imprescindible per a tots els estudiosos de la comunicació, ja que recull l'estat de la qüestió sense caure —perill malauradament massa habitual en els petits països on tothom es coneix— en fàcils concessions a les institucions que donen o que poden donar suport. Si peca d'alguna cosa —a part del que assenyalàvem suara— és d'excés d'optimisme i d'un cert «autonomocentrisme», justificats en la mesura que els qui avui suporten el pes més gran de la recerca són aquells que han vist, si no tots néixer, sí créixer aquests estudis en el nostre país i amb la legitimació que dona l'esforç constant d'estar creant uns estudis catalans de comunicació.

Anna Papiol